

Tatarlı Höyük'te Ele Geçen Kourotrophos Figürinleri

Mehmet Cevher* – K. Serdar Girginer**

Öz

Eski Çağ toplumlarının kültür ve sanat anlayışının aydınlatılması bağlamında önemli bir yere sahip olan terrakotta figürinler, kalıp yapım tekniğinin öğrenilmesi ile beraber yaygın bir kullanım hâlini almıştır. Bu eserler kült törenleri dışında gündelik hayatın bir yansıması olarak da kullanım görmüştür. Birbirinden farklı konuların işlendiği ve oldukça geniş sayılabilecek bir repertuvara sahip olan terrakotta figürinleri arasında anne-çocuk birlikteliğini konu alan heykelcikler önemli bir yer tutmaktadır. Prehistorik çağlardan itibaren karşımıza çıkmaya başlayan anne-çocuk tasvirleri, Orta Çağ sanatında da kendisine yer bularak uzun süreli bir kullanım geleneğine işaret etmektedir. Çocuk besleyen/büyüten/bakıcısı anlamlarına gelen *kourotrophos* aynı zamanda anne-çocuk birlikteliğini konu alan figürinleri tanımlamak için de kullanılmaktadır. Helenistik Dönem'de, ayakta veya oturur şekilde betimlenen ve çocuğu farklı pozisyonlarda taşıyan birbirinden farklı figürinlerin varlığı bilinmektedir. Bu makalede, Ovalık Kilikya'da yer alan Tatarlı Höyük'ün Sitadel kesiminde yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen *kourotrophos* figürinleri tanıtılmaktadır. Tatarlı Höyük'ün Helenistik Dönem tabakasında açığa çıkarılan bu figürinler, büyük atölyelerin ürünü olmaktan ziyade taşra üslubu ile ön plana çıkmaktadır. Helenistik Dönem'e tarihlenen *kourotrophos* figürinleri kendi içinde çocuk taşıyan ve çocuk emziren kadınlar olmak üzere iki tip altında incelenmektedir. Helenistik Dönem'e ait yapı katları içindeki konumu ve stilistik özellikleri bakımından irdelenen buluntular söz konusu dönem içindeki kült uygulamalarına ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tatarlı Höyük, Kourotrophos, Kült, Terrakotta, İkonografi.

Kourotrophos Figurines Recovered from Tatarlı Höyük

Abstract

Terracotta figurines, which hold a significant place in illuminating the cultural and artistic understanding of ancient societies, became widely used following the mastery of the mold-making technique. Beyond their role in cult ceremonies, these artifacts served as a reflection of daily life. Among the terracotta figurines, which encompass a remarkably diverse repertoire of subjects, those depicting the mother-child relationship occupy a prominent place. Mother and child representations, which first appeared during prehistoric eras, established a long-standing tradition that persisted even into Medieval art. *Kourotrophos*, a term meaning "child-nurturer/rearer," is used to define figurines centering on this mother-child bond. It is known that various *kourotrophos* figurines, depicted in standing or seated poses and carrying children

* Arş. Gör. Dr. Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Adana/TÜRKİYE, <https://ror.org/05wxkj555> mcevhercu@gmail.com <https://orcid.org/0000-0001-9767-8747>

** Doç. Dr. K. Serdar Girginer, Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Adana/TÜRKİYE, <https://ror.org/05wxkj555> kserdar.girginer@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-8688-5641>

in diverse positions, existed during the Hellenistic Period. This article introduces the *kourotrophos* figurines unearthed during the excavations in the Citadel section of Tatarlı Höyük, located in Plain Cilicia. The *kourotrophos* figurines recovered from the Hellenistic layer of Tatarlı Höyük stand out for their provincial style rather than being products of major workshops. These figurines, dating to the Hellenistic period, are analyzed under two main types: women carrying children and women breastfeeding. Evaluated in terms of their context within the Hellenistic building levels and their stylistic characteristics, these finds shed light on the cult practices of the period.

Keywords: Tatarlı Höyük, Kourotrophos, Cult, Terracotta, Iconography

Giriş

Tatarlı Höyük, ilk olarak 1951 yılında M. V. Seton-Williams tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında literatüre kazandırılmıştır¹. Daha sonra 1991’de höyüğü ziyaret eden M. H. Sayar, höyük etrafındaki su kaynaklarının çevresinde bulunan antik yapı kalıntılarında bahsetmiştir². 2005 yılında K. Serdar Girginer ve ekibi Kilikya yüzey araştırmalarının Ceyhan etabında Tatarlı Höyük üzerinde yürüttükleri incelemelerde Kalkolitik, ETÇ, MÖ II. binyıl ile Roma Dönemi’ne dair elde edilen bulguları yayınlamışlardır³. İlk kazı çalışmaları K. Serdar Girginer başkanlığında 2007 yılında başlatılmış olup kesintisiz bir şekilde devam etmektedir.

Ovalık Kilikya’nın doğusunda, Yukarı Ova (Ceyhan Ovası) kesiminde, Adana ili Ceyhan ilçesi sınırları içerisinde, Mustafabeyli Mahallesi’nin 5 km kuzeyinde bulunan Tatarlı Höyük, bölgenin en büyük höyüklerinden biri olarak kabul edilmektedir⁴ (Res. 1). Amanos Dağları’nın batı eşliğinde yer alan höyük doğuda Bahçe Geçidi ile Islahiye’ye, güneyde ise Belen Geçidi üzerinden Amik Ovası’na bağlanan ticaret yollarının kavşağında yer almaktadır⁵ (Res. 2). Höyüğün kuzeydoğusunda Üç Tepeler olarak bilinen volkan konileri bulunmaktadır. Volkanik arazinin üzerinde yükselen höyük bu yönü ile oldukça bereketli topraklara sahiptir. Arazinin volkanik yapısı, verimli topraklar ile beraber bol miktarda su kaynağının ortaya çıkmasına imkân tanımıştır. Yerleşmenin stratejik konumu ve sahip olduğu verimli topraklar birbirini takip eden uzun süreli iskân üzerinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Tatarlı Höyük, etrafında bulunan yerleşim alanları ile beraber birbirinden farklı höyükleşme sürecine sahne olmuştur. Doğu-batı istikametinde uzanan 250x360 m ölçülerindeki Sitadel yerleşmesi, çevresinde bulunan höyüklerin merkezi konumundadır. Bu alanda 37 m’lik yüksekliği ile Sitadel kesimi en yüksek yerleşim olarak öne çıkmaktadır⁶. Sitadelin kuzeybatısından başlayan Aşağı Şehir, hafif bir şekilde yükselerek kuzey-kuzeydoğudaki Tatarlı Mahallesi’nin altından yayılımına devam etmektedir. Aşağı Şehir ile Sitadel kesimi arasından akan Beynamazı/Mercin Deresi iki yerleşim yeri arasındaki sınır hattını çizmektedir⁷. Tatarlı Höyük Sitadeli’nin 1,3 km batısında bulunan Kuyluk Tepesi ise Kalkolitik ve Erken Tunç Çağı tabakasıyla söz konusu alanda öne çıkan bir diğer yerleşim merkezidir. Tatarlı Höyük Sitadeli’nin batı, kuzeybatı ve

1 Seton – Williams 1954, 170.

2 Sayar vd. 1993, 179.

3 Girginer 2007, 177.

4 Girginer vd. 2010, 453-455.

5 Girginer vd. 2010.

6 Girginer vd. 2010.

7 Kayci – Girginer 2020, 296.

güneybatı yamaçlarında tespit edilen ve Neolitik Dönem'e tarihlenen yerleşim, höyüğün farklı noktalarında Helenistik Dönem'e kadar devam etmiştir⁸.

Höyükte yapılan çalışmalar sonucunda Helenistik Dönem'e ait iki yapı katı tespit edilmiş olup IIa evresi MÖ 2. yüzyıl ortası ile MÖ 1. yüzyıl ortasına, IIb evresi ise MÖ 4. yüzyıl sonu - MÖ 3. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir⁹. Sitadel'in farklı noktalarında her iki yapı katında yapılan çalışmalar sırasında ele geçen *kourotrophos* figürinleri, tipolojik olarak kucağında çocuk taşıyan ve çocuk emziren figürinler olmak üzere iki grup altında incelenmiştir. Eserler ikonografik gelişimin yanı sıra sahip oldukları stil özellikleri bakımından da irdelenmiştir.

Tatarlı Höyük Helenistik Dönem Yapı Katları (IIa – IIb)

Tatarlı Höyük'ün Sitadel kesiminde 2007 yılından itibaren başlatılan ve günümüze kadar kesintisiz bir şekilde sürdürülen kazı çalışmaları sonucunda, Helenistik Dönem'e tarihlenen iki yapı katı açığa çıkarılmıştır (IIa-IIb)¹⁰. Hitit Tapınağı (A Yapısı) 'nın batısında 900 m²lik alan içinde yapılan kazılar, Helenistik Dönem yapı katının en iyi belgelendiği alanlar olarak öne çıkmaktadır¹¹. Bu alanın dışında, Sitadel'in kuzeyinde, doğusunda ve batısındaki dar alanlarda yürütülen çalışmalar da Helenistik Dönem'in anlaşılmasına katkı sağlamıştır (Res. 3). Kazılar sırasında ele geçen Rodos tipi baskılı amphora kulpları¹², sepet kulplu Kıbrıs amphoraları¹³, Attika-Rodos tipi kandiller¹⁴ ve Makedon Krallığı sikkesi¹⁵ gibi bulgular yerleşimin MÖ 4. yüzyıl sonu ile MÖ 3. yüzyıl başlarında kurulmuş olduğuna işaret etmektedir.

Helenistik Dönem yapı katının, özellikle MÖ 2. yüzyılda nüfus yoğunluğu ve refah seviyesi bakımında oldukça iyi koşullara sahip olduğu tespit edilirken, siyasi iklim dengesinde meydana gelen gelişmeler söz konusu tablonun ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur. Magnesia Savaşı sonrasında Seleukos Krallığı'nın Roma ile imzaladığı¹⁶ Apameia Antlaşması (MÖ 188), Seleukosların Anadolu'daki hâkimiyetine ciddi bir darbe indirmiş ve devamında Toros Dağları'nın güneyine çekilen Seleukoslar elde kalan sınırları korumak amacıyla IV. Antiokhos'un iktidarı sırasında imar faaliyetleri icra etmişlerdir¹⁷. Seleukos krah IV. Antiokhos tarafından hayata geçirilen imar faaliyetleri yerleşmelerin zenginleşmesini ve büyümesini de beraberinde getirmiştir¹⁸. Söz konusu politikanın yansımaları, Tatarlı Höyük üzerinde MÖ 2. yüzyıl sürecinde izlenebilmektedir. MÖ 2. yüzyılda en geniş sınırlarına ulaşan kuzeybatı-güneydoğu hattında uzanan IIb yapı katı, birbirini dik kesen sokakların oluşturduğu adalar içine konumlandırılan, bitişik halde inşa edilen kare veya dikdörtgen planlı (Resim 4) taş temel üzeri kerpiç bedenli mekânların oluşturduğu konutlar ile temsil edilmektedir¹⁹. Taş temel

8 Girginer – Oyman-Girginer 2020, 211-250; Kayci – Girginer 2020, 301.

9 Fırat – Girginer 2020, 153.

10 Fırat – Girginer 2020, 151.

11 Fırat – Girginer 2020, 153; Girginer vd. 2015, 434.

12 Dündar – Gerçek 2018.

13 Dündar 2020, 94.

14 Gerçek 2020, 193-197, 206.

15 Erhan 2020, 53.

16 McDonald 1967, 3.

17 Cohen 1995, 55.

18 Fırat – Girginer 2020, 151, 154.

19 Fırat – Girginer 2020, 153-154.

üzeri kerpiç örgünün kullanıldığı yapılar tek katlı ve düz damlıdır. Sokak tabanları çakıl, kırık seramik parçaları ile döşenirken mekânlarda ise sıkıştırılmış toprak taban uygulamasına yer verilmiştir²⁰.

IIb yerleşiminin MÖ 2. yüzyıl ortası ile birlikte son bularak yerini daha geç bir yapı katı olan IIa evresine bıraktığı görülmektedir²¹. IIa evresi kuzey-güney doğrultusunda gelişmiş olup IIb evresine ait bazı yapıların temelleri üzerine eklemeler yapılarak kullanımın sürdürüldüğü görülmektedir. Ancak bu evrenin sonlarına doğru yapıların daha özensiz inşa edildiği, nüfus yoğunluğunun azaldığı ve yerleşim sınırlarının daraldığı dikkat çekmektedir. IIa evresinde kare veya dikdörtgen planlı, taş temel üzerine kerpiç bedenli mekânlar görülmekte olup çoklu mekânların birleşmesiyle oluşan konutların yerini daha küçük ve bitişik düzenli yapılar almıştır²². Her iki yapı katında Doğu Sigillata A seramikleri baskın malzeme grubu olarak ön plana çıkmaktadır.

İncelenen eserlerin tamamı bu iki yapı katı ve bunlara bağlı olan kontekstler içerisinde ele geçmiştir. AS 173 açmasında ele geçen 1 no.lu figürin IIa yapı katına aittir. Figürin yaklaşık 20 metrekare ölçülerindeki mekânın güneyinde açığa çıkarılmıştır. Mekânın güneyinde bulunan taş döşeme, avlu ile ilişkili olup 1 no.lu figürin, bu taş döşeme üzerindeki iğ biçimli unguentarium parçaları ile beraber ele geçmiştir. Söz konusu mekânın temel seviyesinin sona erdiği noktada IIb evresine tarihlenen 2 no.lu figürine ulaşılmıştır. AS 173'ün güneybatısında kayıt altına alınan 3 no.lu figürin ise çapı 3,5 metreye ulaşan modern dönem tahribat alanı içinde ele geçmiştir. Bu alanda modern döneme ait cam metal kalıntıları, iğ ve torba biçimli unguentarium parçaları ile MÖ II. bin yıla ait kırmızı astarlı rython parçaları bir arada yer almaktadır.

A Yapısı'nın batısında bulunan 4 no.lu figürin ise tek odalı bir konut içinde açığa çıkarılmış olup aynı konut alanında MÖ 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen Attika-Rodos tipi kandile rastlanmıştır²³. Son olarak Tatarlı Höyük Sitadeli'nin kuzeydoğusunda bulunan AS 187 açmasında 5 no.lu figürin gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu açmada, Sitadel ile Aşağı Kent arasında bir giriş noktası işlevi taşıyan, yassı taşlarla döşeli rampalı bir yol yer almaktadır. Bu yolun kuzey duvarına bitişen, aralarında 2 metre mesafe bulunan paralel uzantılı bazalt temelli duvarlar belirgin bir mekân hattı oluşturmaktadır. 5 no.lu figürin, IIa evresine tarihlenen bu mekân içinde açığa çıkarılmıştır. Mekân dışında, mekânın güneybatı köşesine yakın alanda tespit edilen ve IIa yapı katına ait sıkıştırılmış toprak taban üzerinde Megara Kâseleri, balık tabakları, iğ biçimli unguentarium parçaları tespit edilmiştir.

Sitadel'in farklı noktalarında açığa çıkarılan bu figürinler, Anadolu ve çevre kültür bölgelerinde prehistorik dönemlere kadar uzanan bir kullanım geçmişi ile dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, *kourotrophos* figürinlerinin doğası, kronolojik gelişimi ve kültürlerarası farklılıklarını değerlendirebilmek için, prehistorik dönemlerden itibaren karşımıza çıkan anne-çocuk tasvirlerinin geçirdiği ikonografik dönüşümün ele alınması büyük önem taşımaktadır.

20 Fırat 2019, 35, 38, 44, 54.

21 Fırat – Girginer 2020, 154-155.

22 Fırat – Girginer 2020, 154-155.

23 Gerçek 2020, 206, Kat no. 10.

Kourotrophos İkonografisi

Çocuk emziren, büyüten ya da kucağında çocuk taşıyan figürleri tanımlamak için kullanılan *kourotrophos*²⁴, Antik Yunan, Mezopotamya, Anadolu, Kıbrıs, Levant ve Mısır kültürlerinde ortaya konan eserler üzerinden takip edilebilmektedir²⁵. En erken örneklerine Neolitik Dönem'de rastlanmaktadır. Güneydoğu Tesselya'da bulunan Sesklo'da²⁶ Geç Neolitik Dönem'e tarihlenen, tabure üzerinde oturan ve sol kolunda çocuk taşıyan kadın figürü ile Mezopotamya'da MÖ IV. bine tarihlenen Obeyd kültürüne ait, ayakta duran bir tanrıçanın sol göğsünden süt emen çocuk tasviri yine erken örnekler arasında kabul edilmektedir²⁷. Anadolu'ya baktığımız zaman anne-çocuk temasına dair veriler Göller Bölgesi'nde Geç Neolitik Dönem'de karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem içinde Hacılar'ın VI. yapı katı²⁸ ile Höyücek'in Kutsal Alanlar'ında²⁹, özenle sıvanmış mekânlar içerisinde tanrıça olarak tanımlanan kadın figürleri, çocuk taşır veya emzirir şekilde tasvir edilmektedir. Daha sonraki dönemlerde ise anne-çocuk temalı eserlerin metal malzeme ve kabartma teknikleri kullanılarak üretildiği örneklerle de rastlanmaktadır. Horoztepe'de mezarlık alanında bulunan ve Erken Tunç III'e tarihlenen bronz kadın heykelciği, ayakta durur vaziyette her iki kolu ile kavradığı çocuğu emzirir şekilde betimlenmiştir³⁰.

Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlenen, Norbert-Schimmel Koleksiyonu'nun en nadide eserlerinden biri olan "Güneş Tanrıçası" figürünü³¹, kucağında taşıdığı çocuk ile anne-çocuk ilişkisini yansıtanın yanı sıra çocukları koruyup himayesi altına alan ana tanrıça temasını da vurgulamaktadır. Geç Hitit Dönemi'ne ait Maraş stellerinde çocukların aile bireyleriyle birlikte tasvir edilmesi, bu sahnelerin yalnızca kutsal bağlamda değil aynı zamanda aile birlikteliğinin bir ifadesi olarak da değerlendirilebileceğini göstermektedir³². Aynı döneme ait Karatepe kabartmasında ise ayakta duran tanrıça figürü, profilden betimlenen bir çocuğu emzirir şekilde sahnelenmiştir³³. Frig kültüründe de Kybele ile birlikte çocukların koruyucu rolünü üstlenen ana tanrıça temasının en iyi örnekleri karşımıza çıkmaktadır³⁴. Anadolu'da, son yıllarda *kourotrophos* tipi figürinler üzerine yapılan çalışmalar, Kaunos³⁵, Ephesos³⁶, Pisidia

24 Budin 2011, 1; Hadzisteliou – Price 1978, 2.

25 Hadzisteliou-Price 1978; Kühne 1978; Alanyalı 2016, Pl. 80; Roller 2004, 54; Mollard-Besques 1972, 273-274, Pl. 342; Goldman 1950, 238; Erlich 2014, 377; Queyrel 1988, 89-94, Pl. 28, Fig. 259-270; Erlich 2006, 52; Lipinski 2003, 301-302; Schroer 2018, 226, 260-261, fig. 1142, fig. 1180-1182; Winter 1903, 139-154.

26 Rutter 2003, 33, fig. 1; Hadzistelio-Price 1978, 221.

27 Kühne 1978, 505, CXXXIX, Abb. 2.

28 Mellaart 1970, 495-497, Fig. 218-220; Roller 2004, 54.

29 Duru 2008, Res. 117.

30 Özgüç 1958, 55-56, Fig. 1.

31 Darga 1992, 102, Res. 103.

32 Özhanlı – Aktaş 2007, 142; Darga 1992, Res. 303-304; Orthmann 1971, Taf. 46-47. Ayrıca bk. Girginer 2018, 31.

33 Schroer 2018, 428, Abb. 1388; Çambel – Özyar 2003, 61-63, Taf. 24-25; Darga 1992, 340-341, Res. 329; Orthmann 1971, 106, Taf. 15, Karatepe A/6.

34 Özhanlı – Aktaş 2007.

35 Bulba 2019, 130-134.

36 Alanyalı 2016.

Antiokheias³⁷, İzmir Aliğa³⁸ kazıları ile takip edilirken, Afyonkarahisar³⁹, Niğde⁴⁰, Silifke⁴¹, Mersin⁴² ve Adana⁴³ müzelerinde de söz konusu eserlerin varlığı yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konmaktadır.

Anne-çocuk birlikteliğinin işlendiği figürinlere Ege ve Akdeniz kültürlerinde de sıklıkla rastlanmaktadır. Girit'te Miken Çağı'ndan⁴⁴ itibaren izlenebilen bu eserler, MÖ I. binyılda Akdeniz'de yoğunlaşan ticari etkileşimler ve kalıp yapım tekniğinin yaygınlaşmasıyla birlikte geniş bir coğrafyaya yayılmıştır⁴⁵. Kıbrıs'ta Kalkolitik Çağ'da ortaya çıkan *kourotrophos* figürinleri, Erken Tunç Çağı, Arkaik Dönem ve Helenistik Dönem'e tarihlenen eserler üzerinden takip edilebilmektedir⁴⁶. Levant merkezlerinde ise MÖ II. binyılda bu eserlerin sınırlı olduğu ancak Pers egemenliği döneminde sayılarının arttığı ve Helenistik Dönem ile beraber daha popüler hale geldiklerinden bahsedilmektedir⁴⁷.

Mezarlar, tapınaklar, sunak alanları ve evlerden ele geçen *kourotrophos* tipi terrakottalarda işlenen kadın figürünün tanrıça mı yoksa ölümlü bir kadını mı sembolize ettiği konusu tartışmalıdır. Bazı eserler üzerinde kadın figürünün ilahî varlık olarak tanımlanmasına olanak tanıyan atribüt detaylarına yer verilirken söz konusu eserlerde genellikle atribülere rastlanmaması kadın figürünün tanrıça olarak yorumlanmasını zorlaştırmaktadır⁴⁸. Karageorghis, kutsal alanlarda ele geçen *kourotrophos* figürinlerindeki kadın tasvirlerinin, doğum sürecinde tanrıçanın korumasına ihtiyaç duyan ölümlü kadınları temsil ettiğini ileri sürerken⁴⁹ Lipinski de tapınak depolarında kasıtlı olarak kırılmış halde bulunan *kourotrophos* terrakottalara dikkat çekerek, bu figürinlerin tanrıçadan ziyade ölümlü kadınları temsil ettiğini savunmaktadır⁵⁰.

Kourotrophos tapımına dair veriler sadece figürinler ile sınırlı kalmamıştır. Bunun dışında epigrafik bulgular da *kourotrophos* kültü hakkında bilgi veren bir diğer başvuru kaynağıdır. Mezopotamya çivi yazılı metinlerinde, aşk ve bereket tanrıçası İştar'ın göğsünden süt emen çocukların yanı sıra çocuk sahibi olmak için adak sunan insanlardan bahsedilmektedir⁵¹. Antik Yunan şehir devletlerinde ise çocukların sağlığından ve gelişiminden sorumlu olan *kourotrophos* epiteti, Eileithia, Aphrodite, Persephone, Hekate, Nympheler gibi ilahi varlıklar ile bir

37 Özhanlı 2013.

38 Fırat 2009, 172-176.

39 Özbay 2019, 65-66.

40 Sönmez 2022, 52-54.

41 Özhanlı – Aktaş, 2007; Çevirici Çoşkun 2010.

42 Çevirici-Çoşkun 2010.

43 Çevirici-Çoşkun 2010.

44 Hermary 2012, 344-345; Hadzisteliou-Price 1978, 221.

45 Özhanlı – Aktaş, ay, 139; Higgins 1967, 1.

46 Hermary 2012; Merrillees 1988; Hadzisteliou-Price 1978.

47 Erlich – Kloner 2008, 19.

48 Bulba 2019, 130; Çevirici-Çoşkun 2010, 183; Erlich – Kloner 2008, 18; Hadzisteliou-Price 1978, 220.

49 Karageorghis 1999, 244.

50 Lipinski 2003, 302-305.

51 Hadzisteliou-Price 1978, 6.

arada anılmaktadır⁵². Ephesos'ta Artemis⁵³, Samos'ta Hera⁵⁴, Atina'da Athena⁵⁵, Kaunos'ta Demeter⁵⁶ gibi şehir tanrıçalarının *kourotrophos* kültü ile yakın ilişkili olduğu bilinmektedir. Demeter kültüründe, *Thesmophoria* şenliklerinin üçüncü gününde (*Kalligeneia*: iyi, şanslı doğum) yeni doğumların kutsanması kapsamında gerçekleştirilen kutlamaların *kourotrophos* kültü ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir⁵⁷. Kült törenlerinin genellikle açık alanlarda icra edilmesi, tapınım alanlarının gösterişten uzak sade bir görünüm sergilemesine neden olmuştur⁵⁸. Kült törenleri sırasında epigrafik buluntuların aktardığı bilgilere göre *kourotrophos* epiteti taşıyan tanrıçalara domuz ve koyun kurban edildiğinden bahsedilmektedir⁵⁹. Demeter kültüründe önemli bir yere sahip olan domuz kurbanının aynı zamanda *kourotrophos* özelliği taşıyan tanrıçalara da adandığına Attika'da MÖ 4. yüzyıla tarihlenen bir mermer stel üzerinde rastlanmaktadır. Eserde, festivaller sırasında düzenlenen kurban takvimine ilişkin bilgiler yer almakta; tanrı ve tanrıçalar için koyun, *kourotrophos* tanrıçaları için ise domuz kurban edildiği belirtilmektedir⁶⁰. Domuz ve koyunun yanı sıra köpeğin de adak olarak sunulduğu aktarılmakta, doğum esnasında kirlenen elbise, saç bandı, göğüs bandı, kemer gibi günlük kullanım eşyaları bu işlev çerçevesinde kullanım görmüştür⁶¹.

Kourotrophos figürinleri, gebelik öncesinde bir temenni, gebelik sonrasında ise şükran duygularının ifadesi olarak tanrıçalara sunulmaktadır⁶². Kült alanlarına bırakılan terrakotta figürinler ile tanrıçanın yeni doğan çocuğu himayesi altına alması beklenmektedir. Ayrıca gebe kalamayan kadınların bu adaklar aracılığı ile tanrıçaların yardımına başvurdukları değerlendirilmektedir⁶³.

Antik Yunan coğrafyasındaki *kourotrophos* kültürünün kökeni konusunda, yerel ve dış kültürlerin belirleyici olduğu aktarılmaktadır. MÖ III. binde Kiklad Adaları'nda ve sonrasında ise Minos sanatında, tartışmalı birkaç eser dışında bu ikonografiye rastlanmamaktadır⁶⁴. Girit Adası'nda karşımıza çıkan ve *kourotrophos* olarak nitelenen Mavrospelio Figürünü'nin, bu başlık altında değerlendirilemeyeceği; söz konusu eserin, Minos sanatında varlığı bilinen ilahi idol taşıyan figürinler ile aynı özellikleri taşıdığı öne sürülmektedir⁶⁵. Adada bulunan bir diğer *kourotrophos* figürünü ise Monastiraki'de karşımıza çıkmaktadır. Monastiraki terrakotta parçası üzerinde işlenen anne-çocuk betimlemesi, üslup açısından Mısır özellikleri taşımakta olup eserin Minos ve Mısır arasında yaşanan kültürel etkileşim sonucunda bölgeye taşındığı belirtilmektedir⁶⁶. Miken

52 Larson 2017, 30, 164-165; Hadzisteliou-Price 1978, 8, 116.

53 Alanyalı 2002, 173.

54 Hadzisteliou-Price 1978, 199.

55 Hadzisteliou-Price 1978, 199.

56 Bulba 2019, 123, 130-133.

57 Alanyalı 2002, 169; Hadzisteliou-Price 1978, 207.

58 Hadzisteliou-Price 1978, 205-206.

59 Kearns 2010, 225-228; Hadzisteliou-Price 1978, 209.

60 Ekroth 2018, 310-311.

61 Hadzisteliou-Price 1978, 127, 209; Ekroth 2013, 24; Ekroth 2003, 99; Alanyalı 2016, 5.

62 Alanyalı 2016, 1.

63 Çevirici-Çoşkun 2010, 183; Hadzisteliou-Price 1978, 1.

64 Hitchcock – Nikalaidou 2013, 509; Budin 2011, 4; Rutter 2003, 37, Olsen 1998, 380.

65 Budin 2007-2008, 94.

66 Budin 2010, 18-20.

hâkimiyeti ile beraber *kourotrophos* tipi figürünlerin daha yaygın hale geldiği anlaşılmaktadır⁶⁷. Ele geçen bulgulardan hareketle Hadzisteliou-Price, Hellas kültüründe *kourotrophos* tapınınının Akhalar ile beraber bölgeye geldiğini ve Mezopotamya, Kuzey Suriye ve Mısır kültürlerinin sentezi sonucunda ortaya çıktığını öne sürmektedir⁶⁸.

Prehistorik dönemlerde bereket ve bolluk kavramları üzerinde yükselen anne-çocuk ikonografisinin bu dönemlerdeki kültürel özellikleri daha baskındır⁶⁹. İlerleyen süreçte ise bu tema, gündelik yaşamın bir yansıması haline gelmiş ve aynı zamanda iktidar sahipleri tarafından propaganda aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Kourotrophos özellikli figürünlerin, kadınların toplumsal yapı içerisindeki rollerini vurgulamak amacıyla da kullanıldığı öne sürülmektedir. Nitekim Miken figürinleri bu bağlamda değerlendirilmektedir. Barbara A. Olsen, Miken merkezlerinde ele geçen *kourotrophos* figürlerinin şematik ve özensiz olmaları nedeniyle kutsal işlevle ilişkilendirilemeyeceğini; bu eserlerin, Miken toplumunda kadına atfedilen çocuk bakım rolünün bir yansıması olduğunu ileri sürmektedir⁷⁰. Benzer durum, Demir Çağı'nda Güney Levant coğrafyasında omuzunda çocuk taşıyan kadın figürinleri üzerinde de izlenebilmektedir. Figürlerin gündelik yaşama uygun olmayan duruş pozisyonları ve çocuk unsurunun vurgulanması, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadının çocuk bakımından sorumlu olduğuna işaret etmektedir⁷¹. Anadolu'da Geç Hitit Krallıkları sürecinde aile yaşamının konusu haline gelen *kourotrophos* figürinleri, gündelik yaşamın bir kesitini sunma işlevini Helenistik Dönem'de devam ettirmiştir⁷². Mısır sanatına bakıldığı zaman diğer kültürlerden farklı olarak *kourotrophos* ikonografisi genellikle duvar kabartmaları üzerinde karşımıza çıkarken, genç firavunu kucagında taşıyan veya besleyen tanrıça betimlemesi bolluk bereket dışında iktidarın sahip olduğu gücün ilahî bir kaynağa dayandığına işaret etmektedir⁷³. Çocuk taşıyan kadın teması farklı coğrafyalarda, toplumsal yapıdaki cinsiyet rollerinin dağılımı, aile kavramının artan önemi, iktidarın sahip olduğu gücün ilahî kaynaklara dayandırılması gibi konuları içinde barındırır da anne-çocuk birlikteliğinin evrensel şekilde bereket bolluk ve yeni neslin korunması gibi kültürel özelliklerini koruduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayışın, Erken Hristiyanlık sanatında karşımıza çıkan Meryem-İsa betimlemeleri şeklinde varlığını uzun süre muhafaza ettiği görülmektedir⁷⁴.

Yukarıda kronolojik dizini sunulan *kourotrophos* kültüne dair bilgiler genellikle kazılar sırasında ele geçen pişmiş toprak figürinler sayesinde elde edilmektedir. Tatarlı Höyük Sitadeline Helenistik Dönem'e tarihlenen anne-çocuk birlikteliğinin işlenmiş olduğu eserler, *kourotrophos* tapınımına dair yeni verilerin eklenmesi bağlamında önem taşımaktadır. Söz konusu eserler, kucagında çocuk taşıyan ve çocuk emziren olmak üzere iki grup altında incelenmiştir.

67 Budin 2011, 4; Olsen 1998, 384; French 1971.

68 Hadzisteliou-Price 1978, 5-8.

69 Özhanlı – Aktaş 2007, 146.

70 Olsen 1998, 390.

71 Erlich 2014, 52; Erlich 2006, 52-53.

72 Özhanlı – Aktaş 2007, 142; Erlich – Kloner 2008, 19; Hadzisteliou-Price 1978, 223.

73 Schroer 2018, 704, fig. 1754; Nakhai 2014, 178; Török 2009, 247; Kühne 1978, Fig. CXLIII.

74 Özhanlı 2013, 88-89; Goldman 1950, 353; Tartışmalar için bk. Higgins 2012.

1. Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Figürinleri (Kourotrophos: Tip 1)

1. tipe giren, kucağında çocuk taşıyan figürinler daha yaygın bir kullanım göstermektedir. Bu gruba ait 1 no.'lu figürin, çift kalıp tekniğinde işlenmiş olup içi boştur. Eserin arka yüzünde yuvarlak bir hava deliği bulunurken, arka yüzey ise bombe şeklinde bırakılmıştır. Gövdenin üst kısmından itibaren korunmuş olarak ele geçen figürinin alt kısmı kırık ve eksiktir (Figür 1). Cepheden tasvir edilmiş olan kadın figürünü, yine cepheden gösterilen çocuğu sol kucağında taşımaktadır. Kadın figürü *khiton* üzerine *himation* giymektedir. Giysi kıvrımları sığ olup yüzeysel detaylar şeklinde işlenmiştir. Oldukça iyi korunmuş olan yüz oval ve dolgun bir şekle sahiptir. Alnın ortasında ikiye ayrılan saçlar kalın lüleler halinde betimlenmiştir. Alt göz kapağı işlenmemiş, üst göz kapağı ise şişkin biçimde verilmiştir. Burun geniş, burun kanatları ise kalındır. Üst ile alt dudaklar kalın, çene ise oval ve tok olup boyun kısmında kabartma şeklinde Venüs halkasına yer verilmiştir. Kadın figürünün sol kucağında taşınan cepheden işlenmiş çocuk figürünü, yaklaşık iki-üç yaşlarında olup yuvarlak yüz hatları ve dolgun yanaklara sahiptir. Çocuğun yüz hatlarına dair detaylar şematik sayılabilecek basit kazımlar ve kabartılar şeklinde verilmiştir. Saçlar yanlarda kulak hizasına doğru uzanmakta, başın ortasında öne doğru taşınan iki uzun saç buklesi bulunmaktadır. Bu saç düzeninin Eros figürinlerinde de görülmesine karşın, çocuk figürlerinde de benzer biçimde kullanılması, söz konusu örneklerin Eros olarak değil çocuk kategorisi içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir⁷⁵. Eserde *himation*un baş kısmında soyutlanarak verilmesi, yuvarlak ve dolgun yüz hatları, açık iri gözler, kalın ve etli dudak yapısı ile boyundaki Venüs halkası gibi stilistik özelliklerin yanı sıra figürün uzağa bakan dalgın ifadesi ve içe dönük ruh hali⁷⁶ gibi bulgular ışığında eser MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

2 no.lu figürin de çift kalıptan içi dolu olarak üretilmiş olup 1 no.lu figürinin farklı bir uyarlamasıdır (Fig. 2). Gövdenin üst kısmı korunmuş olan figüründe gövdenin alt kısmı, sol kol ve yüz hatları ile ilgili detaylar tahrip olmuştur. Cepheden tasvir edilen kadın figürü sol kucağında çocuk taşımaktadır. Sağ kol dirsekten bükümlü bir şekilde göğüs hizasında paralel uzanarak çocuğu kavramaktadır. Baş kısmını saran *himation*'un altında kısa kollu *khiton* giymektedir. Baş hafif bir şekilde sola doğru yatıktır. İyi korunamamış olan bu eser 1 no.lu figürinin varyasyonu olup, bulunduğu tabakada iğ biçimli unguentarium ile Doğu Sigillata A seramik repertuarında yer alan halka dipli ve içe dönük ağızlı kaselerin ele geçmesi nedeniyle MÖ 2. yüzyıl sürecine tarihlendirilmektedir.

Çift kalıp tekniğine bağlı kalınarak üretilen 3 no.lu figürinin içi boş olup arka yüzeyinde yuvarlak bir hava deliği bulunmaktadır (Figür 3). Figürin, yuvarlak ve alçak bir kaide üzerinde ayakta durur şekilde tasvir edilmiş ve kadın figürünün sol kolunda çocuk betimi yer almaktadır. *Khiton* üzerine giyilen *himation*, vücudu sıkıca sararak hafifçe sağa eğilen baş kısmına doğru soyutlanmış olarak işlenmiştir. Alnın ortasından ikiye ayrılan saçlar lüleler şeklindedir. Dolgun ve yuvarlak olarak işlenen yüzdeki detaylar oldukça stilize özellikler taşımaktadır. Çene oval bir forma sahip olup yanaklar ise dolgundur. Üst ve alt göz kapağı işlenmezken, gözler stilize yuvarlak hatlar şeklindedir. Dudaklar sığ olarak belirtilen çizgilerle birbirinden ayrılmaktadır. Gövdenin alt kısmından itibaren işlenmiş olan elbise kıvrımları, plastik anlayıştan uzak, düz sığ çizgiler halinde olup bacaklar giysi altında kaybolmaktadır. Kadın figürünün solunda bulunan çocuk figürünün oval formulu yüz kısmındaki detaylar stilize çizgiler şeklindedir. 3 no.lu eser

75 Summerer 1999, 56-57.

76 Pollitt 1986, 111-126; Bieber 1961, 113.

üzerinde dikkat çekici unsurlardan biri olan gövde ve boyun kısmının uzamasına, Helenistik Dönem'in MÖ 1. yüzyıla tarihlenen terrakotta eserleri üzerinde sıklıkla rastlanmaktadır⁷⁷. Bu tarihlerde koroplastik sanatında yaşanan dejenerasyon, aynı zamanda vücut oranlarındaki bozukluklar ve şematik giysi işçilikleri şeklinde de karşımıza çıkmaktadır⁷⁸. Kadın figüründe kolların gövde ile olan orantsızlığı, *himation*'un ayak kısmında bir yelpaze gibi açılarak şematik dikey kıvrımlar oluşturması gibi özelliklerden hareketle 3 no.lu figürünün MÖ 1. yüzyıla ait olduğu önerilmektedir.

4 no.lu figürün, çift kalıp tekniğinde içi dolu olarak üretilmiş olup gövde kısmı korunmuştur (Figür 4). Cepheden tasvir edilen kadın figürü, sol kucağında taşıdığı ve profilden betimlenen çocuk figürününü dirsekten bükülü sol kolu ile desteklemektedir. V yakalı khiton üzerine giyilen *himation*, çocuğun alt gövdesini sarmakta ve bir tomar haline getirilerek kadının sol avuç içinde toplanmaktadır. *Himation* ile *khiton* üzerinde birbirini takip eden diyagonal kıvrımlar göbek hizasında, paralel yatay kıvrımlar şeklini almaktadır. Giysi ayrıntıları plastik üsluptan uzak basit sığ oyuklar ve çizikler şeklindedir. Taşra üretimi olan figürün, *in situ* haldeki kap ve kandil parçaları ile bir arada ele geçmiştir⁷⁹. Açığa çıkarılan DSA grubuna ait seramikler, balık tabakları, içe dönük ağızlı kâse formları ve MÖ 2. yüzyıl ortalarına tarihlenen Attika-Rodos tipi kandil⁸⁰, eserin MÖ 2. yüzyıl sürecine ait olduğuna işaret etmektedir.

2. Çocuk Emziren Kadın Figürünü (Kourotrophos: Tip 2)

2. tipe giren, kucağında çocuk emziren kadın figürünü şu ana kadar Tatarlı Höyük'te bulunan *kourotrophos* figürünleri arasında tekil bir örnektir. Figürün, çift kalıp tekniğinde içi boş olarak üretilmiş olup işlenmemiş arka yüzünde yuvarlak bir buhar deliği bulunmaktadır. Üst gövdeden itibaren çıplak olan kadın figürü, dikdörtgen biçimli yüksek bir kaide üzerinde oturur durumda betimlenmiştir. Figür cepheden, çocuk ise profilden tasvir edilmiştir (Figür 5). Çocuk çıplak olarak betimlenmiş olup sol göğüsten emzirilmekte ve sol eliyle annenin sağ göğsünü kavramaktadır. Kadın figürü, çocuğu taşımak için sol bacağı hafifçe yukarı kaldırmakta ve bu nedenle vücut ağırlığının sağ tarafa aktarılmasından kaynaklı duruş pozisyonu eser üzerinde izlenebilmektedir. Bacak hizasında yatay şekilde uzanan elbise kıvrımları, diz hizasından itibaren sol ayağın hareketi ile uyumlu olup iki bacak arasında diyagonal kıvrımlar hâlini almaktadır. Bacak hatları yumuşak bir kumaş hissi veren *himation*'un altından seçilebilmektedir. Elbise kıvrımları sığ şekilde verilmiştir. Sağ ayak üzerine dökülen elbiseden ayak, bilek hizasından itibaren dışarı doğru taşmaktadır. Vücut hatlarının giysi altından seçilmesi ve duruş pozisyonunda meydana gelen "S" profilinden hareketle eser MÖ 2. yüzyıl içlerine tarihlendirilmektedir⁸¹.

77 Uhlenbrock 1990, 75-76.

78 Çevirici-Coşkun 2019, 30.

79 Fırat 2009, 64.

80 Gerçek 2020, 206, Kat no. 10.

81 Özbay 2019, 66.

Sonuç

Gebelik süreci, yeni yaşam ve çoğalmanın müjdeleyicisi olsa da anne-çocuk sağlığı bağlamında ciddi riskler barındırmaktadır. Tıp olanaklarının günümüze oranla daha kısıtlı olduğu Antik Çağ toplumlarında, anne-çocuk birlikteliğini konu alan ve *kourotrophos* olarak adlandırılan pişmiş toprak figürinler, gebelik ve doğumun sağlıklı bir şekilde sona ermesine yönelik adak işlevi taşımaktadır. Helenistik Dönem'de yaygınlık kazanan bu figürinlerin Tatarlı Höyük'ün aynı döneme tarihlenen tabakalarında ele geçirilmesi, yerleşimde bu kütle ilişkili uygulamaların varlığına ışık tutmaktadır.

Tatarlı Höyük Sitadeli'nde Helenistik Dönem'e tarihlenen IIa ve IIb yapı katlarında açığa çıkarılan *kourotrophos* tipi pişmiş toprak figürinler gerek mekânsal ilişkileri gerekse tipolojik ve stilistik özellikleri açısından yerleşimin sosyo-kültürel karakterini anlamaya yardımcı olmaktadır. Figürinler, kutsal alanlarla ilişkili bir kontekst içinde ele geçmezken, gündelik hayatın önemli bir parçası olan konutlarda ve bunlara bağlı olan avlularda açığa çıkarılmıştır. Bu durum söz konusu figürinlerin ev merkezli bir inanç pratiği çerçevesinde kullanılmış olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, Tatarlı Höyük'te tespit edilen *kourotrophos* tipi figürinler, anne-çocuk birlikteliğini kutsayan inançların Helenistik Dönem boyunca yerleşim içindeki somutlaşmış hâlini ortaya koyan değerli arkeolojik veriler sunmaktadır. Söz konusu figürinler, Tatarlı Höyük'te Helenistik Dönem sürecinde gebelik, doğurganlık, koruma ve aile odaklı kült uygulamalarının gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiğini göstermektedir.

Yazar Katkıları/Writer Contributions

Çalışmanın Tasarlanması/Planning of the Study	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Veri Toplanması/Collecting Data	Yazar/Author-1 (%60) - Yazar/Author-2 (%40)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Makalenin Yazımı/Writing the Article	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)
Makale Gönderimi ve Revizyonu/ Submission of the Article and Revisions	Yazar/Author-1 (%50) - Yazar/Author-2 (%50)

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir / The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.

Değerlendirme

Bu makale en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi. Benzerlik taraması yapılarak intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim

hoyuk@ttk.gov.tr

Yapay Zeka Kullanımı

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazarlar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Lisans

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

Teşekkür

Bu çalışmalar Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Başkanlığı, Adana Büyükşehir Belediyesi ve Çukurova Üniversitesi tarafından desteklenmektedir. 2022 yılı kazıları aynı zamanda ÇÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SBA-2022-14645 “2022 Yılı Çukurova Üniversitesi Tatarlı Höyük Kazısı ve Dokümantasyon Çalışmaları” isimli projeye de maddi olarak desteklenmiştir. Adı geçen kurumlara desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.

Review

This article has been reviewed by at least two reviewers using a double blind peer review model. A similarity check was performed to confirm that it was free of plagiarism.

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

Complaints

hoyuk@ttk.gov.tr

Use of Artificial Intelligence

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content of the manuscript was produced by the authors in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Acknowledgment

This work is supported by the Ministry of Culture and Tourism, the General Directorate of Cultural Heritage and Museums, the Atatürk Supreme Council for Culture, Language and History, the Turkish Historical Society, Adana Metropolitan Municipality, and Çukurova University. The 2022 excavation season was also financially supported by the Çukurova University Scientific Research Projects Unit (BAP) under project no. SBA-2022-14645, titled ‘2022 Çukurova University Tatarlı Höyük Excavation and Documentation Studies’. We express our sincere gratitude to all the aforementioned institutions for their support.

KATALOG**Figür no:** 1**Tip:** Kourotrophos.**Buluntu Yeri ve Yılı:** AS 173, 2022.**Ölçüler:** **Y:** 5,8 cm, **G:** 4.9 cm, **K:** 0,6 cm.**Hamur:** 2,5 YR 6/6, **Astar:** 7,5 YR 7/4.**Katkı:** Taşçık, kum, az miktarda mika, gözenekli hamur.**Buluntu Durumu:** Çift kalıpta içi boş olarak üretilmiş figürin, gövdenin üst kısmından itibaren korunmuş olarak ele geçmiştir.**Tipolojik Benzerler:** Winter 1903, 142, Fig. 4, 143, Fig. 4; Rumscheid 2006, 253, Taf. 62, Fig. 1;

Mollard – Besques 1971, 201, 274; Mollard – Besques 1972 Pl. 283, D-1507, Pl. 342, D 2182; Burn – Higgins 2001, 171, Plate 81, 2486; Novák – Kozal 2013, 423, Resim 5.

Tarihlendirme: MÖ 2. yüzyıl.**Figür no:** 2**Tip:** Kourotrophos.**Buluntu Yeri ve Yılı:** AS 173, 2022.**Ölçüler:** **U:** 5,5 cm, **G:** 3,9 cm, **K:** 2.2 cm.**Hamur:** 10 YR 6/6, **Astar:** 10 YR 7/3.**Katkı:** Taşçık, mika katkılı gözenekli hamur.**Buluntu Durumu:** Çift kalıptan içi dolu olarak üretilmiş figürinin ön kısmı büyük oranda aşınmış olup alt kısmı eksiktir.**Tipolojik Benzerler:** Winter 1903, 142, Fig. 4, 143, Fig. 4; Rumscheid 2006, 253, Tafel 62, Fig. 1; Mollard – Besques 1971, 201, 274; Mollard – Besques 1972 Pl. 283, D-1507, Pl. 342, D 2182; Burn – Higgins 2001, 171, Plate 81, 2486.**Tarihlendirme:** MÖ 2. yüzyıl.

**Figür no: 3****Tip:** Kourotraphos.**Buluntu Yeri ve Yılı:** AS 173, 2022.**Ölçüler:** U: 12,2 cm, G: 4,5 cm.**Hamur:** 10 YR 6/8, **Astar:** 7,5 YR 7/4.**Katkı:** Taşçık, mika, kuvars katkılı, gözenekli hamur**Buluntu Durumu:** Çift kalıpta içi boş olarak üretilmiş figürünün ön kısmı büyük oranda korunmuştur**Tipolojik Benzerler:** Özbay 2019, 65-66 Kat. No. 48; Çevirici Coşkun 2010, 185-187, Fig. 3, 4, 5; Erlich 2009, 54 Fig. 68; Winter 1903, 145, Fig. 3; Van Ingen 1939, 68, Pl IV no 56-57.**Tarihlendirme:** MÖ 1. yüzyıl.**Figür no: 4****Tip:** Kourotraphos.**Buluntu Yeri ve Yılı:** AY 186, 2014.**Ölçüler:** U: 6,3 cm, G: 4,8 cm.**Hamur:** 7,5 YR 7/4, **Astar:** 7,5 YR 6/4.**Katkı:** Taşçık, mika katkılı gözeneksiz hamur**Buluntu Durumu:** Çift kalıpta içi dolu olarak üretilmiş figürünün üst gövdesi korunabilmiştir.**Tipolojik Benzerler:** Mollard – Besques 1986, Pl. 41, D 3573; Bulba 2019, 138, Lev 8; Töpperwein, 1976, 33, Taf. 31 no. 136; Winter 1903, 141, Fig. 2.**Tarihlendirme:** MÖ 2. yüzyıl.**Figür no: 5****Tip:** Kourotraphos.**Buluntu Yeri ve Yılı:** AS 187, 2014.**Ölçüler:** 10,6 cm, G: 5,3 cm.**Hamur:** 10 YR 5/6, **Astar:** 7,5 YR 5/4.**Katkı:** Taşçık, kum, mika, gözeneksiz hamur.**Buluntu Durumu:** Çift kalıpta içi boş olarak üretilmiş figürünün ön kısmı büyük oranda korunmuş olup sol alt köşeden itibaren eksiktir.**Tipolojik Benzerler:** Winter, 1903, 142, Fig. 8; Erlich – Kloner 2009, 147, Pl. 7:31; Van Ingen 1939, 65-66, Pl. III no 44; Mollard – Besques 1986, Pl. 42, D 3577;**Tarihlendirme:** MÖ 2. yüzyıl.

KAYNAKLAR**Alanyalı 2016**

Alanyalı, F., “Efes'te Kourotrophos Tanrıçaların İzinde”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16, 1-7.

Alanyalı 2002

Alanyalı, F., “Ephesos'ta Bulunmuş Olan Bir Terrakotta Figürin Işığında Kourotrophoi”, *II. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildirler Kitabı, (17-30 Haziran Eskişehir)*, ed. B. Öztürk, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayınları, Eskişehir, 169- 176.

Bieber 1961

Bieber, M., *The Sculpture of the Hellenistic Age*, Columbia University Press, New York.

Budin 2007 – 2008

Budin, S. L., “A New Look at the Mavrospelio “Kourotrophos”, *Aegean Archaeology* 9, Warsaw, 91-103.

Budin 2010

Budin, S. L., “Maternity ‘Children and Mother Goddesses’ in Minoan Iconography”, *Journal of Prehistoric Religion* 22, 6-38.

Budin 2011

Budin, S. L., *Images of Woman and Child from the Bronze Age: Reconsidering Fertility, Maternity, and Gender in the Ancient World*, Cambridge University Press, Cambridge.

Bulba 2019

Bulba, M., “Kaunos Demeter Kutsal Alanı: Terakota Buluntular”, *Cedrus* 7, 123-167.

Burn – Higgins 2001

Burn, L. – Higgins, R., *Catalogue of Greek Terracotta in the British Museum*, Vol. 3, The British Museum Press, London.

Cevher 2020

Cevher, M., “Tatarlı Höyük Geç Tunç Çağı Savunma Sistemi ile İlgili Bir Değerlendirme”, *Mors Immatura, Amanoslar'ın Gölgesinde Hayriye Akıl Amsına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman-Girginer – M. C. Fırat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 63-74.

Cohen 1995

Cohen, G. M., *The Hellenistic Settlements in Europe The Islands and Asia Minor*, University of California Press, Berkeley.

Çambel – Özyar 2003

Çambel, H. – Özyar, A., *Karatepe-Aslantaş: Azatiwataya: Die Bildwerke* Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein.

Çevirici-Coşkun 2010

Çevirici Coşkun, F., “Adana, Mersin ve Silifke Müzeleri’nde Bulunan Kourotrophos Figürinleri”, *IV. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu (Haziran 2010 Eskişehir)*, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi Yayınları, Eskişehir, 181-197.

Çevirici-Coşkun 2019

Çevirici Coşkun, F., “Aphrodite Figürinleri”, *Afyonkarahisar Müzesi Terrakotta Figürinleri*, ed. Gökhan Coşkun, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 11-35.

Darga 1992

Darga, M., *Hitit Sanatı*, Akbank Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.

Duru 2008

Duru, R., *MÖ 8000’den MÖ 2000’e Burdur–Antalya Bölgesi’nin Altıbin Yılı*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya.

Dündar 2020

Dündar, E., “Transport Jar from Tatarlı Höyük in Cilicia Pedias: First Observations”, *Mors Immatura, Amanoslar’ın Gölgesinde Hayriye Akul Anısına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman Girginer – M. C. Fırat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 89-100.

Dündar – Gerçek 2018

Dündar, E. – Gerçek, A., “Imported Hellenistic Stamped Amphora Handles From Tatarlı Höyük (in the province of Adana-Turkey)”, *Gephyra* 15, Antalya, 153-174.

Ekroth 2003

Ekroth, G., “Inventing Iphigeneia? On Euripides and the Cultic Construction of Brauron”, *Kernos* 16, Liège, 59-118.

Ekroth, 2013

Ekroth, G., “What We Would Like the Bones to Tell Us: a Sacrificial Wish List”, *Bones, Behaviour and Belief, The Zooarchaeological Evidence as a Source for Ritual Practice in Ancient Greece and Beyond*, ed. G. Ekroth – J. Wallensten, The Editorial Committee of the Swedish Institutes at Athens and Rome, Stockholm, 15-30.

Ekroth 2018

Ekroth, G., “Holocaustic Sacrifices in Ancient Greek Religion and the Ritual Relations to the Levant”, *Change, Continuity, and Connectivity, North-Eastern Mediterranean at the Turn of the Bronze Age and in the Early Iron Age*, ed. L. Niesiolowski-Spano – M. Wecowski, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 308-326.

Erhan 2020

Erhan, F., “Tatarlı Höyük Kazısı Numismatik Buluntuları (2007–2019) Işığında Yerleşim Tarihi Üzerine Değerlendirmeler”, *Colloquium Anatolicum* 19, İstanbul, 47-86.

Erlich 2006

Erlich, A., "The Persian Terracotta Figurines From Maresha in Iduma: Local and Regional Aspects", *Transeuphratene* 32, Paris, 45-59.

Erlich 2009

Erlich, A., *The Art of Hellenistic Palestine*, Archaeopress, Oxford.

Erlich 2014

Erlich, A., "Terracotta Figurines", *The Excavation of Maresha Subterranean Complex 57: The "Heliodorus" Cave*, ed. I. Stern, Archaeopress, Oxford, 39-70.

Erlich – Kloner 2008

Erlich, A. – Kloner, A. *Maresha Excavations Final Report II, Hellenistic Terracotta Figurines from the 1989–1996 Seasons*, Israel Antiquities Authority 35, Jerusalem.

Fırat 2009

Fırat, M., "İzmir Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Terrakotta Figürin", *Colloquium Anatolicum* 8, 171-198.

Fırat 2019

Fırat, M. C., *Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi Yapım ve Taş Teknikleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi), Adana.

Fırat – Girginer 2020

Fırat, M. C. – Girginer, K. S., "Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Mimarisi", *Mors Immatura, Amanoslar'ın Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman Girginer – M. C. Fırat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 149-166.

French 1971

French, E., "The Development of Mycenaean Terracotta Figurines", *The Annual of the British School at Athens* 66, 101-187.

Gerçek 2020

Gerçek, H., "Tatarlı Höyük Hellenistik Dönem Kandilleri", *Mors Immatura, Amanoslar'ın Gölgesinde Hayriye Akıl Anısına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman-Girginer – M. C. Fırat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 195-210.

Girginer 2007

Girginer, K. S., "2005 Yılı Adana (Ceyhan) ve Kayseri (Develi) Yüzey Araştırmaları", *24. Araştırma Sonuçları Toplantısı (29 Mayıs-02 Haziran Çanakkale)*, C 2, Ankara, 173-196.

Girginer 2018

Girginer, K. S., *Geç Hitit Dönemi Tasvir Sanatında Mobilyalar*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara.

Girginer – Oyman-Girginer 2020

Girginer, K. S. – Oyman-Girginer, Ö., “Tatarlı Höyüğün Stratigrafisi Üzerine Ön Sonuçlar”, *Mors Immatura, Amanoslar’ın Gölgesinde Hayriye Akal Anısına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman Girginer – M. C. Fırat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 211-250.

Girginer vd. 2010

Girginer, K. S. – Oyman-Girginer, Ö. – Akıl, H., “Tatarlı Höyük (Ceyhan) Kazısı: İlk İki Dönem”, *31. Kazı Sonuçları Toplantısı (25-29 Mayıs Denizli)*, C 3, Ankara, 453-476.

Girginer vd. 2015

Girginer, K. S. – Oyman-Girginer, Ö. – Akıl, H. – Cevher, M. – Aklan, İ. – Fırat, M. C., “2013 Yılı Tatarlı Höyük Kazısı”, *36. Kazı Sonuçları Toplantısı, (02-06 Haziran Gaziantep)*, C 2, Ankara, 431-446.

Goldman 1950

Goldman, H., *Excavations at Gözlükule, Tarsus*, Vol 1, Princeton University Press, Princeton-New Jersey.

Hadzisteliou-Price 1978

Hadzisteliou-Price, T., *Kourotrophos, Cults and Representations of the Greek Nursing Deities*, Brill, Leiden.

Hermery 2012

Hermery, A., “The Cypriot Kourotrophoi : Remarks on the ‘Mother with Child’ Theme”, *Athanasia: The Earthly Celestial and the Underworld in the Mediterranean from the Late Bronze and The Early Iron Age*, ed. N. C. Stampolidis – A. Kanta – A. Giannikouri, University of Crete, Heraklion, 341-350.

Higgins 1967

Higgins, R. A., *Greek Terracottas*, Methuen, London.

Higgins 2012

Higgins, S., “Divine Mothers: The Influence of Isis on the Virgin Mary in Egyptian Lactans–Iconography”, *Journal of the Canadian Society for Coptic Studies* 3/4, 71-90.

Hitchcock – Nikalaidou, 2013

Hitchcock, L. – Nikalaidou, M., “Gender in Greek and Aegean Prehistory”, *A Companion to Gender Prehistory*, ed. Diane L. Bolger, Wiley-Blackwell, Chichester, 502-525.

Karageorghis 1999

Karageorghis, J., *The Coroplastic Art of Ancient Cyprus, vol. 5, The Cypro-Archaic Period Small Female Figurines*, A.G. Leventis Foundation, Nicosia.

Kayci – Girginer 2020

Kayci, O. H. – Girginer, K. S., “Tatarlı Höyük’de Neolitik Dönem: Ön Değerlendirme”, *Mors Immatura, Amanoslar’ın Gölgesinde Hayriye Akal Anısına*, ed. K. S. Girginer – G. Dardeniz – A. Gerçek – F. Erhan – E. Genç – İ. Tuğcu – Ö. Oyman Girginer – M. C. Firat – H. Gerçek – M. F. Tufan, Ege Yayınları, İstanbul, 295-308.

Kearns 2010

Kearns, E., *Ancient Greek Religion A sourcebook*, Wiley-Blackwell, New Jersey.

Kühne 1978

Kühne, H., “Das Motiv der Nährenden frau Oder Göttin in Vorderasien”, *Studien zur Religion und Kultur Kleinasien, Festschrift für F. Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976*, Band 2, ed. S. Şahin – E. Schwertheim – J. Wagner, Brill, Leiden, 504-515.

Larson 2017

Larson, J., *Ancient Greek Cults A Guide*, Routledge, New York.

Lipinski 2003

Lipinski, E., “Phoenician Cult Expression in The Persian Period”, *Symbiosis, Symbolism, and the Power of the Past: Canaan, Ancient Israel, and Their Neighbors from the Late Bronze Age Through Roman Palaestina*, ed. W. G. Dever – S. Gitin, Eisenbrauns, Winona Lake-Indiana 297-308.

McDonald 1967

McDonald, A. H., “The Treaty of Apamea (188 B.C.)”, *The Journal of Roman Studies* 57, 1/2, Cambridge, 1-8.

Mellaart 1970

Mellaart, J., *Excavations at Hacilar Vol. 2: Plates and Figures*, Edinburgh University Press, Edinburgh.

Merrillees 1988

Merrillees, R. S., “Mother and Child: A Late Cypriote Variation on an Eternal Theme”, *Mediterranean Archaeology* 1, 42-56.

Mollard-Besques 1971

Mollard-Besques, S., *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs Etrusques et Romains Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure*, C III, Musees Nationaux, Paris.

Mollard-Besques 1972

Mollard-Besques, S., *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs Etrusques et Romains, Epoques Hellenistique et Romaine Grece et Asie Mineure*, C III/II, Musees Nationaux, Paris.

Mollard-Besques 1986

Mollard-Besques, S., *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs Etrusques et Romains, Epoques Hellenistique et Romaine Italie Meridionale-Sicile-Sardaigne*, C IV-I Musees Nationaux, Paris.

Nakhai 2014

Nakhai, B. A., “Mother and Child Figurines in the Levant from the Late Bronze Age Through the Persian Period”, *Material Culture Matters, Essays on the Archaeology of the Southern Levant in Honor of Seymour Gitin*, ed. J. R. Spencer – R. A. Mullins – A. J. Brody, Eisenbrauns, Winona Lake, Indiana, 165-198.

Novák – Kozal 2013

Novák, M. – Kozal, E., “Sirkeli Höyük 2011 yılı çalışmaları”, *34. Kazı Sonuçları Toplantısı, (28 Mayıs-1 Haziran Çorum) C 1, Çorum*, 413-428.

Olsen 1998

Olsen, B. A., “Women, Children and the Family in the Late Aegean Bronze Age: Differences in Minoan and Mycenaean Constructions of Gender”, *World Archaeology* 29/3, Oxford, 380-392.

Orthmann 1971

Orthmann, W., *Untersuchungen Zur Späthethitischen Kunst*, Rudolf Habelt Verlag, Bonn.

Özbay 2019

Özbay, A., “Kadın Figürinleri”, *Afyonkarahisar Müzesi Terrakotta Figürinleri*, ed. Gökhan Coşkun, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 56-76.

Özgüç 1958

Özgüç, T., “The Statuette from Horoztepe”, *Anadolu/Anatolia* 3, 53-56.

Özhanlı 2013

Özhanlı, M., “Pisidia Antiokheiası’nda Çocuk Taşıyan Paganist Kadınların Meryem’e Evrilmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18, Isparta, 85-93.

Özhanlı – Aktaş 2007

Özhanlı, M. – Aktaş, Ş., “Silifke Müzesinden Emziren Kadın Figürini”, *Baki Ögün’e Armağan, Calbis*, ed. C. Işık – Z. Çizmeli – B. Ögün – B. Varkıvaç, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 137-148.

Pollitt 1986

Pollitt, J. J., *Art in The Hellenistic Age*, Cambridge University Press, Cambridge.

Queyrel 1988

Queyrel, A., *Amathonte IV: Les Figurines Hellénistiques de Terre cuite*, Paris, École Française d’Athènes.

Roller 2004

Roller, L. E., *Ana Tanrıça’nın İzinde, Anadolu Kybele Kültü*, çev. B. Avunç, Homer Kitabevi, İstanbul.

Rumscheid 2006

Rumscheid, F., *Die figürlichen Terrakotten von Priene*, Reichert Verlag, Wiesbaden.

Rutter 2003

Rutter, J., "Children in Aegean Prehistory", *Coming of Age in Ancient Greece: Images of Childhood from the Classical Past*, ed. J. Neils–J. H. Oakley, Yale University Press, New Haven, 31-58.

Sayar vd. 1993

Sayar, M. H. – Seiwert, P. – Taeuber, H., "Doğu, Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi-Coğrafya Araştırmaları, 1991", *10. Araştırma Sonuçları Toplantısı, (25-29 Mayıs Ankara)*, Ankara, 175-198.

Schroer 2018

Schroer, S., *Die Ikonographie Palästinas/Israels und der Alte Orient Eine Religionsgeschichte in Bildern*, Band 4, Schwabe Verlag, Basel.

Seton-Williams 1954

Seton-Williams, M. V., "Cilician Survey", *Anatolian Studies* 4, London, 121-174.

Sönmez 2022

Sönmez, B. E., "Niğde Müzesi'nde Bir Grup Terrakotta Figürin", *Journal of Literature and Humanities* 68, Erzurum, 51-57.

Summerer 1999

Summerer, L., *Hellenistische Terrakotten aus Amisos: ein Beitrag zur Kunstgeschichte des Pontosgebietes*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.

Töpperwein, 1976

Töpperwein, E., *Terrakotten von Pergamon*, Walter de Gruyter, Berlin.

Török 2009

Török, L., *Between Two Worlds The Frontier Region between Ancient Nubia and Egypt 3700 BC–500 AD*, Brill, Boston.

Uhlenbrock 1990

Uhlenbrock, J. P., "East Greek Coroplastic Centers in the Hellenistic Period", *The Coroplast's Art: Greek Terracottas of the Hellenistic World*, ed. J. P. Uhlenbrocke – R. M. Ammermann, Aristide D. Caratzos Publisher, New York, 72-80.

Van Ingen 1939

Van Ingen, W., *Figurines from Seleucia on the Tigris: Discovered by the Expeditions Conducted by the University of Michigan With the Cooperation of the Toledo Museum of Art and the Cleveland Museum of Art, 1927–1932*, The University of Michigan Press, Ann-Arbor.

Winter 1903

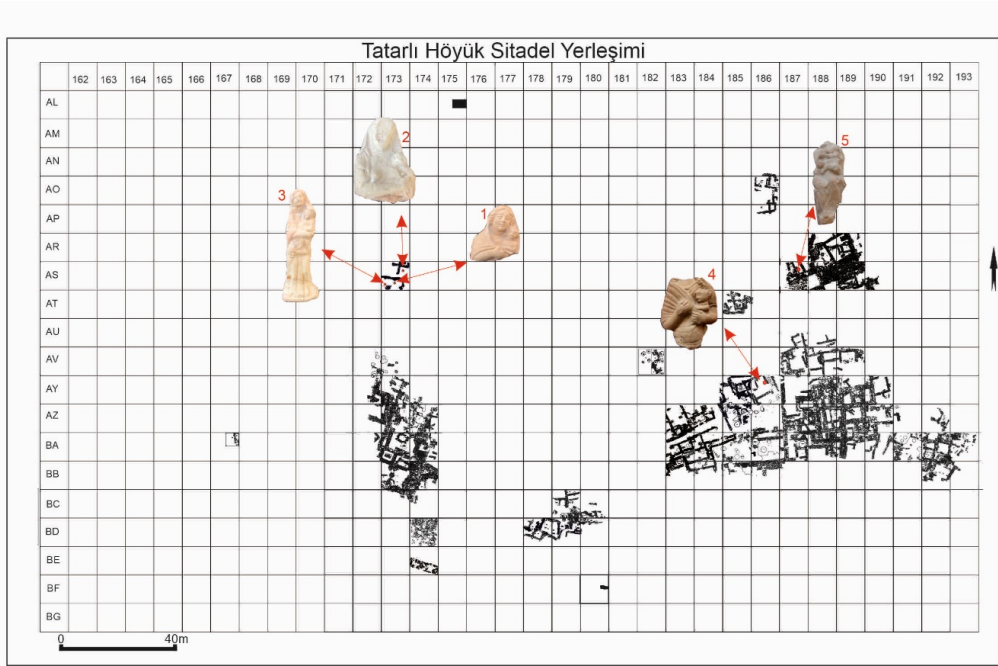
Winter, F., *Die Typen der Figürliche Terrakotten*, Band III–I, Teil I, Verlag W. Spemann, Berlin-Stuttgart.

EKLER

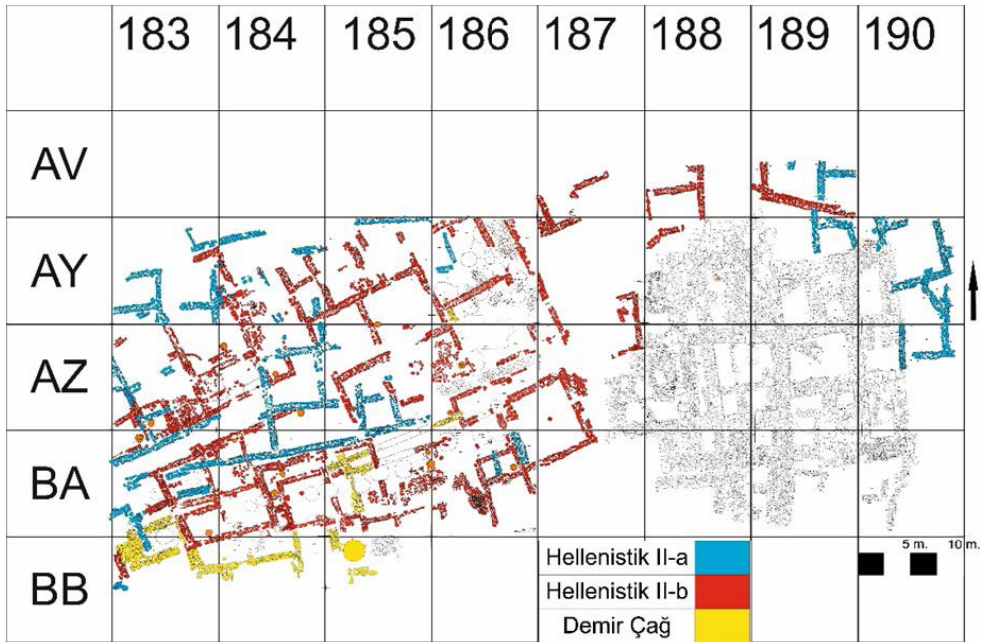
Resim 1. Tatarlı Höyük sitadel yerleşmesi (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©)



Resim 2. Tatarlı Höyük coğrafi konumu (Cevher 2020, 74, Fig. 5)



Resim 3. Tatarlı Höyük sitadel yerleşimi ve *kourotrophoslar*'ın ele geçtiği alanlar (Tatarlı Höyük Kazı Arşivi ©)



Resim 4. Hellenistik Dönem IIa - IIb yapı katı (Fırat 2019, 48, Şek. 4.24)

